אמרי שמואל

בראשית

פניני תורה ומוסר מדרש והלכה
על פרשת השבוע

נערך ונילקט מתוך השיעור השבועי
מפי בנן של קדושים האדמו"ר
הרב **שמואל שמעון טולידאנו** שליט"א

יו"ל ע"י בית המדרש מוסדות התורה והחסד **"בית מאיר"**
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק הגה"ק רבינו **מאיר אבוחצירא** זיע"א
אשדוד תשפ"ג

©
כל הזכויות שמורות
למכון להוצאת ספרים
שעל ידי מוסדות התורה והחסד
"בית מאיר"
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק
הגה"ק רבינו **מאיר אבוחצירא** זיע"א
רחוב העצמאות 39
רובע הסיטי אשדוד
מייל : sisat2@gmail.com
לפרטים: 058-4150707

כל המעוניין להקדיש את החוברת להצלחה, לרפואה או לעלוי נישמת,

ניתן לפנות ל:058-4150707

. . . . . .

לקבלת החוברת

במייל או בוואצפ, ניתן לשלוח הודעה

במייל- sisat2@gmail.com | בווצאפ: 058-4150707

ואלה יעמדו על הברכה

חוברת זו מוקדשת

לברכתם ולהצלחתם של

חיים וקורין כהן הי"ו

ולהצלחת ילדיהם

עדן, שיר, אליה

וירום שלמה הי"ו

שהקב"ה ימלא את כל מישאלות ליבם לטובה ולברכה!
מתוך בריאות שפע פרנסה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם, אמן.

מוקדש לעילוי נשמת

הגאון הצדיק

רבי **יורם מיכאל אברג'ל** בן **רינה** ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

אהדרי החגים מרגישים עצבות

כתוב בספרים הקדושים שאחרי שעוברים החגים נכנסת בלבו של האדם עצבות גדולה, והוא משום שבחגים כל יהודי ספג לקרבו קדושה וקירבה גדולה לקב"ה, את הקדושה של ראש השנה ויום הכיפורים ואת הקדושה של חג הסוכות ושמחת תורה, ואחרי שכל החגים חולפים נעשה חלל ריק בנשמה ולכן האדם מרגיש עצבות, וכמו שבשבת קודש כל יהודי זוכה לנשמה יתירה ובמוצאי שבת כשמסתלקת ממנו הנשמה היתרה כל יהודי מרגיש חסרון ועצבות, ולכן תיקנו להריח בשמים בהבדלה להשיב את נפש האדם כשמסתלקת ממנו הנשמה היתרה, כמו שכותב בזוהר הקדוש (שמות רח ב) וז"ל "ובעי לארחא בבוסמין, כד נפיק שבתא, על דאסתלק ההוא רוחא, ונפשא דבר נש אשתארת בערטולא, בגין ההוא סליקו, דאסתלק רוחא מניה והא אוקמוה", (וצריך אדם להריח בשמים בצאת השבת, על שמסתלקת ממנו הנשמה היתרה, ונפש האדם נשארת עירומה עקב אותה ההסתלקות, והרחת הבשמים מעמידה את נפשו של האדם ומחיה אותו).

כך לאחר החגים הקדושים שבהם הנשמה התמלאה בקדושה כשחולפים החגים נהיה חלל ריק, אבל יש עצה כיצד אדם יוכל להמשיך אותה השמחה וההתעלות מתקופת החגים לכל תקופות השנה, ואת העצה הזו אומר לנו רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב, שאם יהודי קובע עיתים ללימוד התורה זוכה שהקדושה והשמחה של החגים נשארת אתו גם לאחר החגים למשך כל השנה, כמו שנאמר בתהלים (יט ט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

מתחילים את חומש בראשית

בסימן טוב ובשעה טובה אנו מתחילים את התורה מחדש, ומתחילים לקרוא בפרשה הראשונה שבתורה פרשת בראשית.

ספר הישר

ובספרי הנביאים מכונה ספר

בראשית 'ספר הישר', כמו שכתוב בספר יהושע (י יג) "הלוא היא כתובה על ספר הישר", והסיבה לכך היא מכיוון שספר בראשית מדבר על האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, והאבות נקראו ישרים ולכן נקרא ספר בראשית ספר הישר, וכמו שאמר דוד המלך בתהלים (לג א) "לישרים נאוה תהילה", והישרים הם האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכן בלעם הרשע אמר (דברים כג י) "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", וביארו המפרשים שבלעם התפלל שיהיה סופו כמו האבות הקדושים שנקראו ישרים.

ושואל הנציב מוולוז'ין (בהקדמה לספרו העמק דבר) מפני מה נקראו האבות דווקא בתואר ישרים, ולא נקראו צדיקים או חסידים או קדושים?

אלא אומר הנצי"ב מוולוז'ין שהמילה 'ישר' מתארת אדם שהוא מתנהג ביושר עם בני אדם ורוצה בטובתם, וזו היתה מעלתם של האבות הקדושים שמלבד שהיו צדיקים וחסידים וקדושים הם היו ישרים, שאברהם אבינו רצה כל הזמן בטובת כל בני האדם ואפילו בטובת הרשעים, וכמו שאברהם אבינו התפלל לפני הקב"ה שלא יחריב את העיר סדום אע"פ שהיו רשעים, כלומר שהתואר ישר הוא נעלה על כל שאר התארים, שיכול אדם להיות צדיק חסיד וקדוש אבל למעלת ישר לא זכה להגיע, והאבות הקדושים אנו מעלים על נס את היותם במעלת ישרים שהיא המעלה הגבוהה ביותר.

זמן להתחדשות ולהתחלות חדשות

ואומרים רבותינו ז"ל, שבכל שנה בפרשת בראשית כשמתחילים את התורה מחדש, הוא זמן מיוחד של התחדשות ושל התחלות חדשות, ולכל יהודי יש באותה שעה הזדמנות לחדש ולהשריש בלבו את האמונה בבורא עולם, ומסופר (חפץ חיים על התורה עמ' כד בהערה) על רבינו הקדוש החפץ חיים שבכל בוקר היה קורא את פרשת בראשית על מנת להתחזק באמונה.

ספר המידות

וכן נקרא חומש בראשית 'ספר

המידות', מפני שבו התורה הקדושה מספרת לנו על המידות הטובות של אבות העולם אברהם יצחק ויעקב, ולכן קודם שהתורה מצווה אותנו לקיים את המצוות שבתורה, סיפרה לנו על המידות הטובות של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכך נלמד מידות טובות לפני שאנו באים לקיים את המצוות שהרי נאמר (ויק"ר ט ג) 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

פרשת האמונה

בפרשת בראשית התורה הקדושה מתארת את תהליך בריאת העולם על ידי הקב"ה, ופרשת בראשית נקראת פרשת האמונה מפני שבה כתוב את יסוד האמונה, שיש בעל הבית ויש בורא לעולם והעולם לא נוצר מעצמו אלא הקב"ה בראו יש מאין.

שני חלקים באמונה

ואומר רבינו החפץ חיים ששלימות האמונה בבורא עולם מורכבת משני חלקים, החלק הראשון הוא להאמין שהעולם איננו קדמון ולפני שהקב"ה בראו לא היה כלום והעולם נברא יש מאין, ומבריאת העולם והלאה לא נבראה שום בריאה חדשה, וכמו שאומר שלמה המלך (קהלת א ט) "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה, ואין כל חדש תחת השמש", ומבריאת העולם ואילך אם רוצים לייצר משהו חדש אין הוא חדש לגמרי, אלא יצירתו היא על ידי שני דברים הנמצאים כבר מבריאת העולם ועל ידם יוצרים כביכול דבר חדש, אבל אין כאן בריאת יש מאין אלא יש מיש, והיחיד שברא יש מאין הוא הקב"ה בבריאת העולם, שקודם לבריאת העולם לא היה כלום והקב"ה ברא את העולם יש מאין, והראשית היא בורא עולם ולא כדברי הכופרים האומרים שהעולם קדמון, אלא האמת היא שלפני שברא הקב"ה את העולם לא היה שום דבר.

והחלק השני הוא להאמין שהקב"ה יחיד בעולמו, והוא ברא לבד את העולם ואין אתו שום שיתוף, וכמו שנאמר בפסוק (דברים ד, לט) "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", שאין כח בעולם חוץ מבורא עולם, ואף אחד לא השתתף

עם הקב"ה בבריאת העולם.

ושני העיקרים הללו טמונים בשתי המילים הראשונות של התורה - "בראשית ברא", 'בראשית' שהקב"ה הוא הראשית ולפניו לא היה כלום, ו'ברא' שהקב"ה ברא לבדו את העולם ואין עוד מלבדו.

וגם אחרי שהקב"ה ברא את העולם הוא מחייה ומהוה אותו בכל רגע ורגע, כמו שאומר המדרש שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם אומן יוצר כלי ואחרי שסיים יותר לא מתייחס אליו, מה שאין כן הקב"ה ברא את העולם והוא מהווה ומחייה את העולם בכל רגע ורגע, וכמו שנאמר בפסוק (נחמיה ט, ו) "אתה הוא ה' לבדך את עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחווים".

בעשרה מאמרות נברא העולם

נאמר במשנה במסכת אבות (ה, א) "בעשרה מאמרות נברא העולם", שהקב"ה ברא את העולם בעשר אמירות, וכמו שנאמר בתהילים (לג, ו) "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", ובכל מקום שכתוב 'ויאמר' זהו אחד מן המאמרות, וכתוב בבריאת העולם סך הכל תשע פעמים את המילה 'ויאמר', ויאמר אלוקים יהי אור וכו' ויאמר אלוקים יהי רקיע וכו' ויאמר אלוקים תדשא הארץ דשא וכו', והמאמר הראשון הוא "בראשית ברא אלוקים" שהוא משלים לעשרה מאמרות, וכתוב בספרי המקובלים שהסיבה שלא נאמר במפורש "ויאמר" גם במאמר הראשון, משום שבתחילה הקב"ה ברא את כ"ב אותיות התורה שנאמר "בראשית ברא אלוקים את" כלומר את כל האותיות מ - א ועד - ת, ועל-ידי צירופי האותיות על ידי אמירותיו של הקב"ה ברא את כל העולם.

ונמצא שהבריאה הראשונה היינו יצירת האותיות היתה במחשבה בלבד ללא אמירה, שהרי אמירה אפשרית רק לאחר שיש אותיות, ולכן לא נאמר בבריאה הראשונה "ויאמר", כי לא היתה על ידי מאמר ודיבור, אלא בבחינת מחשבה ולכן המאמר הראשון הוא בראשית ברא אלוקים

את, וכך בסך הכל כדברי המשנה שבעשרה מאמרות נברא העולם.

רחמנא ליבא בעי

הפסוק האחרון בסוף פרשת וזאת הברכה הוא 'לעיני כל ישראל', והאות האחרונה שבה התורה מסתיימת היא האות ל', ותחילת התורה היא האות ב' של המילה בראשית, והאותיות ל' וב' יחד יוצרות את המילה 'לב', ללמדנו שכל מה שהקב"ה מבקש מאתנו הוא את הלב, וכמו שנאמר בזוהר הקדוש (דברים רפא ע"ב) 'רחמנא ליבא בעי'.

התורה כולה גמילות חסדים

וכן בעוד עניין ראינו שחיברו חכמים את סוף התורה לתחילתה, שאומרת הגמרא במסכת סוטה (דף יד ע"א) "דרש ר' שמלאי, תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, תחילתה גמילות חסדים דכתיב ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, וסופה גמילות חסדים דכתיב ויקבור אותו בגיא".

בראשית – בשביל התורה ובשביל ישראל

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ (א, א) כותב רש"י בשם המדרש "בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח, כב), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (ירמיה ב, ג)", שהקב"ה ברא את העולם בשביל התורה ובשביל עם ישראל שיקיימו את התורה, שכל מטרת הבריאה היא שעם ישראל ישמרו את התורה והמצוות, שכל מי שדבוק בתורה הוא מוגן ושמור והתורה מצילה את האדם מכל הגזירות שיש בעולם, מפני שהוא מביא את העולם לידי תכליתו ועיקרו.

התורה נבראה אלף דורות לפני נתינתה

אומרת הגמרא במסכת שבת (דף פח ע"ב) "אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה - רבש"ע,

מה לילוד אישה בינינו? אמר להן - לקבל תורה בא, אמרו לפניו - חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?", ומבריאת העולם ועד קבלת התורה עברו עשרים ושש דורות, כמו שאומרת המשנה במסכת אבות (ה, ב) "עשרה דורות מאדם ועד נח... עשרה דורות מנח ועד אברהם", ומאברהם אבינו ועד משה רבינו עברו שישה דורות, שהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם ומשה, סך הכל עשרים ושש דורות וביחד עם הדורות שקודם בריאת העולם יוצא הכל אלף דורות, והוא שנאמר בתהילים (קה, ח) "זכר לעולם בריתו דבר צווה לאלף דור", שאלף דורות עברו מכתיבת התורה ועד נתינתה.

התורה היא תכנית העולם

התורה הקדושה אינה ספר היסטוריה, התורה היא נצחית מדברת על העבר עוסקת בהווה ומנבאת את העתיד, וכל מה שיש בעולם רמוז בתורה, ויש בה הדרכה לכל יהודי לכל ימי חייו בכל דבר שהוא צריך, וכמו שנאמר במשלי (ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר".

ואמרו חז"ל (ב"ר א, ד) שישה דברים קדמו לבריאת העולם ואחד מהם הוא התורה הקדושה שקדמה לבריאת העולם, ובשעה שבא הקב"ה לברוא את העולם הסתכל בתורה וברא את העולם, כי התורה היא התוכניות לבריאת העולם וכך אומר רשב"י בזוהר הקדוש (שמות קסא ע"א) "זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באורייתא [אשרי מי שמתאמץ ללמוד תורה], ובגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא, אסתכל בה באורייתא, וברא עלמא [שבשעה שברא הקב"ה את העולם הסתכל בתורה וברא את העולם], ובאורייתא אתברי עלמא [ועל ידי התורה ברא הקב"ה את העולם], דכתיב, (משלי ט) ואהיה אצלו אמון, אל תקרי אמון אלא אומן". ואומר רבינו הגאון מווילנא זצוק"ל שכל מה שקורה לכל אדם ואדם רמוז בפרשה שקוראים בתורה באותו שבוע.

העולם נברא באות ב'

וכותב רשב"י בזוהר הקדוש, שבשעה שבא הקב"ה לברוא את העולם, באו כל האותיות ואמרו לפניו - אנו רוצים שבנו תתחיל את התורה, באה האות ת' ואמרה - ריבונו של עולם בי תברא את העולם כי המילה אמת מסתיימת באות ת', ואתה בורא עולם חותמך אמת. אמר לה הקב"ה - גם המילה מוות מסתיימת באות ת', אחר כך באה האות ש' ואמרה - ריבונו של עולם בי תברא את העולם שהרי אחד משמותיך הוא שם שדי ובה ראוי שתברא את העולם, אמר לה הקב"ה - גם המילה שקר מתחילה באות ש', לכן לא ראוי שאברא את העולם באות ש', וכך על זו הדרך באו כל האותיות לפני הקב"ה, וכל אחת אומרת ריבונו של עולם בי תברא את העולם, עד שבאה לפניו האות ב' ואמר הקב"ה ב' זו ברכה ובאות ב' אני אברא את העולם, שנאמר 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', ואם ניקח את המילה בראשית ונחלק אותה לשניים נמצא ב - ראשית שהאות ב' היא הראשית.

וממשיך הזוהר הקדוש וכותב, שבאה האות א' ואמרה לפני הקב"ה - ריבונו של עולם אני האות הראשונה לכל האותיות, ראוי יותר שבי תברא את העולם, אמר לה הקב"ה באות אלף מתחילה המילה 'ארור' ולכן לא כדאי לברוא בך את העולם, אמר רבי אלעזר עשרים ושש דורות היתה האות א' מקטרגת לפני הקב"ה והייתה אומרת - למה לא בראת בי את העולם הרי אני ראשונה לכל האותיות? אמר לה הקב"ה - העולם לא נברא באות אלף כי בה מתחילה המילה ארור, אבל במעמד הר סיני כשאתן את התורה לעם ישראל אני אפתח באות א', שנאמר "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", וזהו כח התורה להפוך ארור לברוך.

בכח התורה להפוך רע לטוב

ומשמעות הפיוס לאות א' הוא, שאמנם בריאת העולם הייתה באות ב', אבל הרי לולי התורה אין קיום לעולם שנאמר (ירמיה לג, כה) "כה אמר ה', אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי",

ועשרת הדיברות שהן התורה מתחילות באות א'.

ולכאורה הרי הקב"ה אמר שלא מתאים לברוא את העולם באות אלף' כיוון שבה מתחילה המילה "ארור", וא"כ מדוע בהר סיני פתח הקב"ה באות אלף'? אלא אומר רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל, ללמדך כמה גדול כח התורה שעל ידי כח התורה ניתן להפוך רע לטוב ולהפוך ארור לברוך, ולכן קודם שנתן הקב"ה את התורה אי אפשר היה להתחיל באות אלף' כי בה מתחילה המילה ארור, אבל לאחר שנתן לנו הקב"ה את התורה, יכול אדם שלומד תורה אפילו הוא ארור ומעשיו רעים, התורה משנה את מידותיו מרע לטוב והופכת אותו מארור לברוך.

לא טוב היות האדם לבדו

ושואלים חז"ל הרי לכאורה אם נחפש נוכל למצוא מילים של קללה המתחילות באות ב' כמו שיש את המילה ארור באות א'? אלא אומרים רבותינו ז"ל א' היא בגימטרייה אחד, והקללה הכי גדולה לאדם שהוא אחד שהוא לבד, והברכה הכי גדולה לאדם שהוא לא לבד אלא שנים וב' היא בגימטרייה שנים.

בפרשת בראשית הקב"ה מצווה את אדם הראשון (א, כח) "ויברך אתם אלוקים, ויאמר להם אלוקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" וכו', הברכה הכי גדולה לאדם בעולם הזה היא כשהוא מתחתן ומקים משפחה, הברכה הגדולה ביותר היא שאדם לא לבד אדם שהוא בודד זו הקללה הכי גדולה שיש.

"וירא אלוקים את האור כי טוב" (א, ד)

פירש רש"י על פי הגמרא במסכת חגיגה (דף יב ע"א) - "ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא". שהאור שברא הקב"ה בתחילה היה אור מיוחד, שבאמצעותו היה אדם הראשון יכול לראות מתחילת העולם ועד סופו, וכיון שראה הקב"ה שעתידין לעמוד ולהשתמש בו רשעים, עמד וגנז את אותו האור ואת אותה הראיה לצדיקים בתורה הקדושה.

ומסופר שנכנס סוחר יהודי לרבי

אלחנן וסרמן זצוק"ל להתייעץ עמו בענייני מסחר, פתח הצדיק את הגמרא והתחיל ללמוד ולאחר כמה רגעים סגר את הגמרא וענה לשואל על ספקותיו, אותו יהודי לא הבין את פשר הדבר וכי בגמרא כתוב תשובה לשאלה בענייני מסחר? ענה לו הצדיק - דברי התורה מיישרים את השכל, ולכן על ידי לימוד התורה יוכל לתת את העצה הטובה ביותר.

הקב"ה מרגיש את צערו של כל אחד

"ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים, את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים: וייתן אתם אלוקים ברקיע השמים להאיר על הארץ: ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך, וירא אלוקים כי טוב" (א, טז-יח)

נאמר בפרשה (א, טז-יח) "ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים, את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים: וייתן אתם אלוקים ברקיע השמים להאיר על הארץ: ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך, וירא אלוקים כי טוב".

ושואל המדרש מפני מה בתחילת הפסוק נאמר 'שני המאורות הגדולים', ואילו אחר כך מחלקת התורה בין המאור הגדול למאור הקטן? האם היו שני גדולים או אחד גדול ואחד קטן? וזו לשון המדרש "רבי שמעון בן עזאי רמי, כתיב ויעש אלוקים את שני המארת הגדלים וכתיב ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה הקדוש ברוך הוא, לכי מעטי את עצמך. אמרה לפניו, ריבונו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אלך ואמעיט את עצמי, אמר לה, לך ומשול ביום ובלילה. אמרה לפניו, ריבונו של עולם, שרגא בטיהרא מאי מהני אמר לה, לכי וימנו בך ישראל ימים ושנים. דידה נמי לא סגי דלא אימני ביה דכתיב והיו לאתת ולמועדים. אמר לה, לכי ויקראו צדיקים על שמך יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן לא הות מיתבא דעתה, אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי

על שמיעטתי את הירח. והינו דאמר ריש לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו (במדבר כח, טו) "לה'"? אמר הקדוש ברוך הוא שעיר זה יהי כפרה על שמעטתי את הירח".

כלומר שבתחילה ברא הקב"ה את השמש ואת הירח באותו הגודל בדיוק, ובא הירח לפני הקב"ה ואמר - ריבונו של עולם אי אפשר לשני מלכים למשול בכתר אחד, ואמר הקב"ה לירח את צודקת לכן לכי ומעטי את עצמך ומיעט הקב"ה את הירח, ובאה הלבנה לפני הקב"ה ואמרה - הרי טענתי הייתה נכונה ומדוע איענש בכך שאתמעט? וניסה הקב"ה לפייסה בכל מיני פיוסים ולא נתרצתה, ולבסוף אמר הקב"ה בכל ראש חודש תקריבו עלי קרבן על כך שמיעטתי את הירח, ואם הקב"ה משתתף ומרגיש בצער של דבר דומם, כל שכן שהקב"ה משתתף בצערו של כל אדם בשר ודם, וכל שכן בצערו של יהודי שאם יהודי נמצא בצער הקב"ה משתתף בצערו, וודאי שהקב"ה משתתף בצערם של כלל ישראל, וכמו שנאמר בנביא ישעיה (סג, ט) "בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם, באהבתו ובחמלתו הוא גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם".

הנשמה היא חלק עליון

"ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם" (א, כז) נאמר בפרשה (א, כז) "ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם", ומסבירים חז"ל ש'צלם אלוקים' זו הנשמה, שהקב"ה ברא את האדם דומה לבוראו, והדמיון הוא בכך שיש לו נשמה ונשמה היא דבר רוחני חלק אלוה ממעל ממש, וכמו שנאמר בדרשת הרמב"ן "ועניין הנשמה שאיננה גוף ידוע וברורו מפסוק 'וייפח באפיו נשמת חיים', וזה שעילה אותה וייחס אותה לבורא יתברך, כי הנופח בכלי מכוחו ממציא בו רוח".

הקב"ה ברא את האדם עם שני כוחות, חלק גשמי וחלק רוחני כמו שכתוב "וייקח אלקים עפר מן האדמה וייפח באפיו נשמת חיים", החלק הגשמי הוא גופו של האדם

והחלק הרוחני זו הנשמה, והגוף הוא דבר זמני כי האדם לא חי בעולם הזה לנצח אלא לזמן מוגבל, אבל הנשמה היא נצחית ובשעה שהאדם נפטר הנשמה חוזרת למקום שממנו באה אבל היא קיימת לעולם, ולכן כל מעשה שיהודי עושה הוא עושה רושם נצחי לעולם, כי בכל מעשה יש בו חלק לנשמה, ולכן כל מצוה שיהודי עושה היא מאירה מתחילת העולם ועד סופו לנצח נצחים, כל תפילה כל שיעור תורה כל צדקה וכל חסד שיהודי עושה מותירים רושם לנצח נצחים.

האדם יכול להפוך גשמיות לרוחניות

נאמר בספר יצירה (יש אומרים שחיבר אותו אדם הראשון ויש אומרים שחיבר אותו אברהם אבינו), שכשהקב"ה ברא את האדם לקח עפר מכל העולם וגיבל אותו, ועשה ממנו צורת אדם ורק אחר כך נפח בו נשמה, והוא שכתוב "וייקח אלוקים עפר מן האדמה" ורק אחר כך "וייפח באפיו נשמת חיים", אבל בתורה לא כתוב מה היה סדר הבריאה של בעלי החיים הבהמות והחיות, ובספר יצירה כתוב שהבהמות והחיות צמחו מהאדמה כמו העצים הצמחים שנבראו גוף ורוח ביחד, ובכך אנו רואים את ההבדל בין בריאת האדם לבריאת בעלי החיים, שהאדם קודם כל נברא גוף ורק אחר כך נשמה, אבל בעלי החיים נבראו גוף ורוח ביחד, ויש להבין מדוע.

אלא אומרים חז"ל שהקב"ה רצה ללמדנו בכך שאפשר לקחת דבר גשמי ולהפוך אותו לדבר רוחני, להפוך אותו לדבר קדוש, וכל יהודי יכול לקחת דבר גשמי ועל ידי שעושה בו מצוה הדבר הגשמי נהפך להיות דבר רוחני, רואים אנו כמה גדול כוחו של יהודי שיכול לקחת את הדבר הגשמי ביותר ולהפוך אותו לדבר הקדוש ביותר, למשל ספר תורה הוא הדבר הקדוש ביותר שיש בעולם, והוא נעשה מעור של בהמה שהוא הדבר הגשמי ביותר שיש, אבל משעה שכותבים עליו את האותיות של ספר התורה הוא נהפך לדבר הקדוש ביותר שיש בעולם, רואים אנו כמה גדול כוחו של האדם שכל מעשה שעושה משפיע מאוד על

העולם הן לטוב והן לרע ח"ו.

הגמרא אומרת במסכת חולין שכשיעקב אבינו ישן בהר המוריה הוא לקח כמה אבנים כדי להניח עליהם את ראשו והגמרא אומרת שהאבנים רבו ביניהן וכל אחת אמרה עלי יניח הצדיק את ראשו, וכשראה כך הקב"ה לקח את כל האבנים ועשה אותן לאבן אחת, רואים אנו שכשצדיק משתמש בדבר אפילו גשמי, הוא מקדש אותו והופך אותו לדבר קדוש.

יש בית כנסת במרוקו ששם יש את הכיסא שעליו ישב התפלל ולמד האור החיים הקדוש במשך שנים רבות, ואנשים שהיו חולים היו הולכים ויושבים על אותו כיסא והיו רואים ניסים גדולים ומתרפאים, והכל בזכות שהצדיק יש בכוחו לקדש כל מה שנגע בו.

אבל כח כזה יש רק ליהודי שיש בו נשמה קדושה, אבל בעלי החיים הקב"ה ברא אותם גוף ורוח חיים ביחד, כי בעלי חיים כמו שהם נבראו כך הם עד היום שבו הם מתים הם לא יכולים לעלות ולהתעלות, לכן הקב"ה ברא אותם גוף ורוח ביחד שהם במצב שווה כל הזמן, אבל האדם על ידי כח הבחירה שלו לבחור בטוב בכוחו לעלות ולהתעלות מעלה מעלה ולהיות אדם קדוש, ולכן הקב"ה ברא את האדם קודם כל גוף ורק אחר כך נשמה, כדי ללמדנו שאדם יש בכוחו לקחת דבר גשמי ולהפוך אותו לרוחני.

לגלות את הקב"ה בכל הבריאה

"וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (א, לא) רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב אומר שראשית עבודת האדם לבוראו היא, לגלות את האלוקות המוסתרת בעולם, שהמילה עולם היא מלשון העלם, והוא על ידי שמתבוננים בבריאה ורואים איך כל דבר שנברא בעולם הוא מדויק עד הקצה האחרון, למשל כשמסתכל על ההרים על העצים והפרחים ועל הפירות, ואם כשמתבונן בגוף האדם שרואה איך הכל מדויק, מתוך הבריאה האדם מגלה את האלוקות, והוא שאמר איוב (יט, כו) "מבשרי אחזה אלוה" ועל ידי שאדם מסתכל בכל האברים שבגוף וכן כשמסתכל על כל הסוגים

של בעלי החיים הבהמות החיות והעופות וכל הצמחים, מיד מבין שיש בורא לעולם.

ואומרת הגמרא במסכת עירובין (דף ק ע"ב) שאלמלא ניתנה תורה היינו לומדים התנהגות ראויה טובה ונכונה מהתבוננות בבריאה, וכן דוד המלך אומר בתהילים (ח, ד, י) "כי אראה שמיך, מעשי אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננת... ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ", (יט, ב) "השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע".

וכמו שמסופר שבא גוי אחד להתווכח עם רבינו הבעש"ט האם יש בורא לעולם, והצדיק לקח את הגוי לבית של אדם עשיר גדול שעל כל הקירות היו ציורים מאוד יפים, אמר הבעש"ט לגוי - אתה יודע איך נעשו הציורים האלו? היו על הגג כמה דליי צבע ובאה הרוח והעיפה את הדליים, ונשפך הצבע על הקירות וכך נעשו הציורים היפים האלו, אמר הגוי - לא יכול להיות, וודאי שמישהו צייר את הציורים הללו, שהרי הם מצוירים בדיוק כל כך גדול ובטוח מישהו צייר אותם, אמר לו הבעש"ט - ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, אתה אומר שדבר שנעשה בדיוק גדול חייב להיות שמישהו עשה אותו ולא יכול להיות שנעשה מאליו, הסתכל על כל הבריאה כולה שאין דבר מדויק כמותה, וכיצד ניתן לטעון שנעשתה מאליה.

פני לא ידאו

כתוב במדרש שאדריאנוס קיסר רומא שאל את רבי יהושע - האם יש בורא לעולם? אמר לו - כן, כתוב בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, אמר לו אדריאנוס לרבי יהושע - אם יש בורא לעולם והוא קיים תראה לי אותו, אמר לו רבי יהושע לאדריאנוס - תבוא מחר בצהריים ואני אראה לך את בורא עולם, למחרת בצהריים בא אדריאנוס והיה חום גדול והשמש קודחת, אמר רבי יהושע לאדריאנוס - תסתכל בתוך השמש ותראה את הקב"ה, אמר לו - אי אפשר, אני לא יכול להסתכל בשמש, אמר לו רבי יהושע לאדריאנוס - השמש היא רק אחד מהמשרתים של הקב"ה ואם בה אינך יכול להסתכל בקב"ה בעצמו

על אחת כמה וכמה.

מעלת השבת

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות" (ב, א-ג)

נאמר בפרשה (ב, א) "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", וכתוב בספרים שבבריאת העולם כל יממה היתה של עשרים ושמונה שעות, ואמר הקב"ה שכל יום משׁשת ימי המעשה יתרום ארבע שעות וכך נוצרה השבת, ושבת היא הדבר המקודש ביותר שיש לעם ישראל.

הגמרא במסכת שבת (דף קיט ע"ב) אומרת "אמר רב המנונא, כל השומר שבת ואומר את הפסוק 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאם' נמחלין לו כל עוונותיו ונעשה שותף לקב"ה בבריאת העולם".

ושואל האור החיים הק' הרי אם יבוא אדם ויאמר לחברו - תהיה שותף שלי ונבנה ביחד בנין, וכשמגיע השותף הוא רואה שהאדם הזה כבר לפני הרבה שנים בנה את הבניין שהוא דיבר עליו, וכי אדם זה על ידי שנכנס להיות שותף ייקרא שגם הוא השתתף בבניית הבניין? ודאי שלא, מכיוון שהבניין נבנה כבר לפני הרבה שנים קודם שבא השותף, ושואל האור החיים הק' הרי העולם קיים יותר מחמשת אלפים שנה, ואיך אמרו חז"ל בגמרא שכל השומר שבת נעשה שותף לקב"ה בבריאת העולם?

אלא אומר האור החיים הק' יסוד גדול מאוד, שבשעה שהקב"ה ברא את העולם הוא נתן בו כח להיות עומד רק ששה ימים, ואחרי שישה ימים העולם אמור לחזור לתוהו ובוהו ולהיחרב, אבל כשמגיע יום השביעי כשמגיעה השבת על ידי שיהודי שומר שבת בכח שמירת השבת שלו הוא נותן כח בבריאה לעמוד עוד שישה ימים, וכך עד היום הזה במשך אלפי שנים, ומבריאת העולם תמיד היה אדם ששמר את השבת, אדם הראשון וחנוך ומתושלח ונח ושם ועבר, ואחר כך אברהם אבינו ויצחק אבינו ויעקב אבינו, ומיעקב אבינו

יצאו כלל ישראל אבל תמיד היה מי שישמור את השבת, ואילו תהיה שבת אחת שאף יהודי ח"ו לא ישמור מיד העולם יחרב ויחזור לתוהו ובוהו, ולכן אמרו חז"ל בגמרא שכל מי ששומר שבת נעשה שותף לקב"ה בבריאת העולם, כי בכל שבוע העולם מקבל את חיותו מחדש מכח שמירת השבת, ולכן כתוב בפסוק (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", וביאור המילה לעשות הוא שעל ידי ששומרים ישראל את השבת עושים ומקיימים את העולם.

מעלת התפילה

"וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה, וייפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (ב, ז) נאמר בפרשה (ב, ז) "ויהי האדם לנפש חיה", ותרגם בתרגום אונקלוס 'לרוח ממללא', כלומר שמעלת הנפש חיה שבאדם היא בכח הדיבור שיש לו כי כח הדיבור הוא מכח הנשמה, ועל ידי שאדם מתפלל ומבקש הנשמה שלו מתחברת לקב"ה, ואין שום תפילה שהולכת לריק אלא שלפעמים הקב"ה שומר את התפילה לזמן ראוי יותר.

ואמרו חז"ל שאפילו אם נגזר על האדם איזו גזירה טובה, אם לא יבקש ויתפלל עליה לא יקבל אותה, ואפילו נגזר עליו בשמים פרנסה ברווח אם לא יבקש לא יקבל, ואפילו נגזרה עליו בריאות או בנים או זיווג אם לא יבקש ויתפלל לא יקבל, כי הקב"ה עשה חוק וטבע בעולם שאם אדם לא מבקש לא יקבל, ואפילו שבראש השנה נגזר עליו שתהיה לו ברכה גדולה בלי תפילה לא יגיע לאדם כלום, ולפעמיים אדם חושב שצריך להתפלל רק על דברים גדולים אבל דברים קטנים לא צריך להתפלל עליהם, אבל יהודי צריך לזכור שעל כל דבר צריך תפילה ואפילו על הדבר הקטן והפשוט ביותר, כי בלי תפילה יהודי לא יכול להשיג כלום, ומה שאדם משיג בלי תפילה אין לו קיום לאורך זמן, ואדם שיש לו ברכה ולאחר זמן קצר הברכה הולכת ונשאר בלי כלום אין זו ברכה.

הקב"ה ברא את הצמחים ביום השלישי לבריאת העולם, אבל התורה אומרת שהצמחים לא צמחו אלא

ביום השישי לאחר שנברא האדם הראשון, ואומר המדרש שכל זמן שלא היה מי שיתפלל שירד גשם לא ירד גשם והצמחים לא צמחו, ומכאן אתה למד שלא ניתן לקבל כלום ללא תפילה לקב"ה.

וכן האבות הקדושים והאימהות הקדושות זכו לבנים רק לאחר שהתפללו על כך לקב"ה, ומכיוון שזכו לבנים רק לאחר תפילה לכן הברכה הזו מתקיימת עד היום ולא מפסיקה ועם ישראל חי וקיים.

וכן אומרת הגמרא במסכת תענית (דף ב ע"א) על הפסוק (דברים יא, יג) "'לאהבה את ה' אלוקיכם ולעבדו בכל לבבכם', איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה", שמשחרב בית המקדש ואין אנו יכולים להקריב קורבנות, יתכפרו עוונותיהם של ישראל בזכות התפילה, וגדולה התפילה יותר מכל הקורבנות כמו שנאמר בתהלים (קמא, ב) "תכון תפילתי קטורת לפניך", וכמו שהקטורת חשובה מכל הקרבנות כך התפילה חשובה מכל הקרבנות, וכן כתוב (הושע יד, ג) "ונשלמה פרים שפתינו" שהתפילה היא חשובה במקום קרבן.

ואומר המדרש, שצפה משה רבנו ברוח הקודש שבית המקדש עתיד להיחרב, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין לקב"ה בכל יום, לפי שחביבה התפילה לפני הקב"ה יותר מכל מעשים טובים ויותר מכל הקורבנות, שכך כתוב (תהלים קמא, ב) "תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב".

ואומר החפץ חיים, שהתפילה היא דבר גדול מאוד ובכח התפילה לשנות את הטבע, ואפילו אם עבר זמן ונדמה שהתפילה עדיין לא פעלה כלום, לא ידאג כי בוודאי התפילה עושה רושם גדול בשמים, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק (איוב יד, יט) "אבנים שחקו מים", כאותם מים שיורדים על האבן ונדמה שאין למים כח כנגד האבן הקשה אבל לאחר זמן ינקבו המים את האבן, כך כל תפילה שיהודי מתפלל היא כמו טיפת מים וטיפה ועוד טיפה מצטרפת, ובסופו של דבר נפתחות כל המחיצות המבדילות בין עם ישראל לאביהם שבשמים.

ובכל הצרות שבאו על עם ישראל לא נגאלו מהן אלא בתפילה, וכך

ביציאת מצרים כתוב "וישמע ה' את נאקתם" ומיד גאלם הקב"ה והוציא את ישראל מצרים, וכך אומרים חז"ל שהגאולה העתידה תבוא רק בזכות התפילה.

אין מיתה בלא חטא

"ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (ב, יז) התורה מגלה לנו שכל הסיבה שיש את המושג מוות בעולם היא מכיוון שאדם הראשון אכל מעץ הדעת, ולולא שאדם הראשון היה אוכל מעץ הדעת לא היה את המושג של מוות בעולם, ולא היה צריך לטרוח על הפרנסה, אבל כשאדם הראשון אכל מעץ הדעת הקב"ה העניש את האדם ואת האישה ואת הנחש, את אדם הראשון על שאכל מעץ הדעת, ואת חוה שנתנה לאדם הראשון לאכול מעץ הדעת, ואת הנחש על שפיתה את חוה לאכול מעץ הדעת.

אדם הראשון התקלל בזעת אפיך תאכל לחם, חוה התקללה בעצב תלדי בנים, והנחש התקלל ארור אתה מכל החיה ומכל הבהמה, שהנחש היה מלך החיות והיה מהלך על שתיים כמו האדם והיה מדבר בלשון בני אדם, ובשעה שהתקלל נקצצו ידיו ורגליו והפסיק לדבר וכל מאכלו נהיה בטעם של עפר.

וכותב האור החיים הקדוש שאם האדם היה חי לעולם היו העולם הזה והעולם הבא כמו בית ועליה, שבכל זמן שהיה האדם רוצה היה עובר בין שניהם, וכתוב בזוהר הקדוש שבזמן ביאת המשיח יתוקן החטא של אדם הראשון ויותר לא יהיה מוות בעולם כמו שכתוב בישעיה (כה, ח) "בלע המוות לנצח, ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ, כי ה' דבר".

לעתיד לבוא הכל ישוב לקדמותו

וכן יהיה לעתיד לבוא בימות המשיח שלא תהיה בעולם שום בעיה של פרנסה, וכמו שנאמר בנביא יואל (ב, כב-כג) "אל תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות מדבר, כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם: ציון גילו ושמחו בה' אלוקיכם...", ואומרת הגמרא במסכת כתובות (דף קיב ע"ב) "אמר רב חייא בר אשי אמר רב,

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות, שנאמר (יואל ב, כב) 'כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם'", וכן אומרת הגמרא במסכת שבת (דף ל ע"ב) "רבן גמליאל דריש, עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות [לחמניות] וכלי מילת [בגדי משי יקרים] שנאמר (תהילים עב, טז) 'יהי פיסת בר בארץ'."

חכמתו של אדם הראשון

"ויצר ה' אלוקים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים, ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו, וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו: ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה" (ב, יט-כ)

אומרת התורה (ב, יט-כ) "ויצר ה' אלוקים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים, ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו, וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו: ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה", המשימה הראשונה שקיבל אדם הראשון בגן עדן הייתה לתת שמות לבעלי החיים.

ואומר המדרש "בשעה שאמר הקב"ה לברוא את האדם נמלך במלאכי השרת, אמרו לו - אדם זה מה טיבו? אמר להם - חוכמתו מרובה משלכם, הביא לפניו בהמה חיה ועוף אמר להם הקב"ה - זה מה שמו? ולא היו יודעים, העבירן לפני אדם הראשון אמר לו זה שמו שור וזה חמור" וכו', ואם משמעות השמות היא זיהוי וכינוי בלבד מהי גדלותו של אדם הראשון? אלא שהשם של דבר הוא המהות שלו ורק אדם הראשון היה יודע מה המהות של כל בעלי החיים ולכן ידע את שמו של כל אחד.

השיבות שם האדם

לומדים אנו בפרשת השבוע דבר גדול מאוד שהשם של האדם אינו סתם כינוי, אלא השם של האדם הוא סוד חיותו וקיומו, וכל מהותו ומזלו של האדם תלוי בשמו, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו ושרה אמנו שזכו להיפקד בבן רק בשעה שהקב"ה שינה את שמם.

וכמו שנאמר בתורה, שאברהם אבינו אומר לקב"ה (טו, ב) "ה'

אלוקים מה תיתן לי, ואנוכי הולך ערירי", ובתחילה היה שמו אברם עד שהקב"ה התגלה לאברהם אבינו ואמר לו (יז, ה) "ולא יקרא עוד שמך אברם, והיה שמך אברהם כי אב המון גויים נתתיך", ופירש רש"י אברם לשון אב לארם אבל עכשיו שמך אברהם אב לכל העולם, וכמו שנאמר (יז, ו) "והפריתי אותך במאוד מאוד ונתתיך לגויים ומלכים ממך יצאו", וכן שרה אמנו בתחילה היה שמה שרי עד ששינה הקב"ה את שמה כמ"ש (יז, טו) "ויאמר אלוקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה".

מסופר על הרב הקדוש "בעל ההפלאה", שביתו היתה נשואה למעלה מעשר שנים ולא זכתה לבנים, וחתנו היה גם כן צדיק וקדוש וקראו לו רבי חיים, ובאו לקחת את בעל ההפלאה להיות רב בעיר גדולה, וחשש בעל ההפלאה שאם יעזוב את העיר חתנו מחמת שלא זכה לבנים יגרש את ביתו, ולכן ביקש בעל ההפלאה מחתנו שיצטרף אליו ויעבור גם הוא להתגורר באותה העיר, ורבי חיים סירב. אמר לו בעל ההפלאה - אני גוזר עליך שאם תגרש את ביתי לא תזכה כלל לבנים ואפילו אם תתחתן עם אישה אחרת, ובאמת בעל ההפלאה עבר להית רב בעיר גדולה, וכשעברו כמה שנים וראה החתן שעדיין לא זכה לבנים הלך וגירש את אשתו והתחתן עם אישה אחרת, אבל הגזירה של הרב בעל ההפלאה התקיימה ונפטר מן העולם בלא בנים.

והמעשה הזה היה לפני יותר ממאה חמישים שנה, ולפני ארבעים שנה בא יהודי לפני הסבא שלנו הקדוש בבא מאיר זכר צדיק וקדוש לברכה, ואמר לו - רבינו ברך אותי, אני נשוי עשרים שנה ולא זכיתי לבנים, שאל אותו הצדיק - מה שימך? אמר לו היהודי - חיים, שאל אותו הצדיק - על שם מי אתה קרוי? אמר לו היהודי - על שם רבי חיים חתנו של בעל ההפלאה, סיפר הצדיק לאותו אדם את כל המעשה, ואמר לו - דע לך שהגזירה של בעל ההפלאה לא חלה רק על חתנו רבי חיים, אלא גם על כל מי שקרוי על שמו, והוסיף לו הצדיק את השם יוסף, ואמר עכשיו יקראו לך יוסף חיים והקב"ה יוסיף לך בן

עוד השנה, וכך היה... ראים אנו כמה משמעות גדולה יש לשם של האדם.

ומכיוון שאחד הדברים שבהם תלויה הברכה של האדם בעולם הזה, הוא השם שנתנו לו כשנולד, לכן צריך להיזהר מאוד לפני שנותנים שם לבן או לבת שלא לקרוא לבן שם של בת ולהיפך, ולא לקרוא על שם אדם רשע ולא על שם אדם שנפטר בקיצור ימים ושנים או בלא בנים, אלא תמיד להתייעץ עם רב הבקי בעניינים אלו לפני נתינת השם.

ולפעמים יש לאדם מכל מיני עיכובים וכל מיני בעיות, ויכול להיות שהכל הוא מחמת השם שיש לו, ולכן צריך האדם להקפיד לקרוא לבניו ולבנותיו בשמות טובים, שמות שיש בהם משמעות טובה שמות של צדיקים, וכן כתב רשב"י בזוהר הקדוש - שהרי ראינו שכמה בני אדם ששמותיהם שווים גם התכונות שלהם שוות רואים אנו שהשם של האדם הוא המהות של האדם.

השם מגלה על מהות האדם

וכן המעשה המובא בגמרא בברכות (דף ז ע"ב) על רבי מאיר רבי יהודה ורבי יוסי שהלכו בדרך, רבי מאיר היה מדקדק בשמות אבל רבי יהודה ורבי יוסי לא! הגיעו למקום אחד ביקשו ללון בו ונתנו להם. שאלו את האכסנאי לשמו - אמר להם "כידור", רבי מאיר חשב בליבו - רשע הוא האיש, שהרי נאמר (דברים לב, כ) "כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם", ומכיוון שהיה המעשה בערב שבת הפקידו רבי יהודה ורבי יוסי את כספם אצל אותו האכסנאי, אולם רבי מאיר הלך והטמין את כספו אצל קבר אביו של אותו אחד. ובא לו לפונדקאי אביו בחלום ואמר לו "קח את הכסף שמונח על ראשי", למחרת סיפר הפונדקאי את חלומו לחכמים, אמרו לו - חלומות של שבת אין בהם ממש ואין לסמוך עליהם, למרות זאת הלך רבי מאיר ושמר על כספו כל השבת. למחרת ביקשו החכמים להמשיך בדרכם וביקשו את כספם המופקד בידו של כידור, אמר להם הפונדקאי - והרי לא הפקדתם בידי כלום. אמר להם רבי מאיר - מדוע לא דייקתם בשם ללמוד שאדם רשע הוא? לקחו את הפונדקאי והכניסוהו

לחנות ראו שיש לו עדשים על שפמו והלכו ונתנו סימן זה לאשתו ולקחו את הכסף, והלך האכסנאי והרג את אשתו מרוב כעס על מה שעשתה.

וכן אומרת הגמרא שאחד הדברים שבזכותם זכו בנ"י לצאת מארץ מצרים, הוא שלא שינו את שמם שנשארו עם שמות יהודיים.

הקב"ה פתח לאדם פתח לתשובה

"ויקרא ה' אלוקים אל האדם ויאמר לו איכה" (ג, ט) לאחר שאדם הראשון אכל מעץ הדעת, הוא הלך והסתתר מאחורי העצים שבגן עדן, ואומרת לנו התורה 'ויקרא אלוקים אל האדם ויאמר לו אייכה', וכי לא ידע הקב"ה היכן הוא? הרי הכל גלוי וידוע לפני בורא עולם, וכמו שאנו אומרים בתפילת הימים הנוראים - אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך, אדם יכול לגנוב ולרמות את דעת הבריות אבל את בורא עולם אי אפשר לרמות שהכל גלוי לפניו, אלא שרצה הקב"ה לתת לו פתח לחזרה בתשובה, ואם היה אומר טעיתי חטאתי נכשלתי היה הקב"ה מוחל לו ולא היה מביא עליו קללה, אבל כשאדם הראשון לא אמר טעיתי אלא אמר האישה אשר נתת עמדי היא אשמה, וכן האישה לא אמרה טעיתי אלא אמרה הנחש פיתה אותי, לכן נתפסו בהם כל הקללות.

ומסופר על הרב הבן איש חי שכשהיה ילד קטן שאל אותו אביו, מפני מה שאל הקב"ה את אדם הראשון אייכה הרי הקב"ה יודע הכל? ענה לו הבן איש חי - המילה איכה ראשי התיבות שלה הם א'ני י'ודע כ'ל ה'נסתרות.

חטאתי אודיעך ועווני לא כיסיתי

הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב כותב שיש מידה אחת שבה תלויה כל הקרבה של האדם לבורא עולם, שאם ידבוק במידה הזו גם אם ייפול ויכשל בכל זאת יישאר קרוב לבורא עולם, ולעומת זאת אם יתנהג להיפך מן המידה הזאת לעולם לא יצליח להתקרב לבורא עולם, והמידה הזו היא שאדם מצליח להכיר בטעות שלו ולהגיד חטאתי, וכמה אנשים הסכימו לאבד כל מה

שיש להם בעולם הזה רק בגלל שלא היו מסוגלים להגיד טעיתי, הפסידו גם בענייני העוה"ז וגם בענייני העולם הבא, וזו עיקר עבודתו של האדם בעבודת השם להגיע לדרגה שיכול להכיר בטעות שלו ולהגיד טעיתי נכשלתי.

וכן אנו רואים בהמשך הפרשה שקין בנו של אדם הראשון רצח את הבל אחיו, שקין והבל הביאו קרבן לקב"ה, קין הביא קורבן מהפחות ביותר והבל הביא מהמובחר שבצאנו, והקב"ה קיבל את קורבנו של הבל ואת קרבנו של קין הקב"ה לא קיבל, וקין לא היה אכפת לו שהקב"ה לא קיבל את הקורבן שלו, אלא היה קשה בעיניו למה הקב"ה קיבל קורבנו של הבל אחיו ומהקנאה קם קין ורצח את הבל ודקר אותו בכל גופו.

וכששאל הקב"ה את קין - איי הבל אחיך? היכן הבל אחיך, ענה קין לקב"ה - השומר אחי אנוכי? אומר המדרש וכי הקב"ה לא ידע היכן הבל, אלא רצה להיכנס אתו בדברים שאם יודה ויגיד טעיתי ה' יסלח לו, אבל כיון שלא אמר טעיתי קילל אותו הקב"ה "נע ונד תהיה בארץ".

הגמרא במסכת קידושין (דף פב ע"א) אומרת "הטוב שברופאים לגיהנום", ומסביר הבן איש חי שאם אותו רופא מחשיב את עצמו לטוב שברופאים וגם אם טעה לא אומר טעיתי, ומאחר והוא לא רוצה שידעו שטעה הוא מסכן חיי החולה לכן הוא הולך לגיהנום.

וכן אנחנו רואים בתורה שבאו ואמרו ליהודה - זנתה תמר כלתך, אמר - הוציאוה ותישרף, והיא שלחה לו - לאיש אשר אלה לו אנוכי הרה, מיד הודה ולא בוש ואמר - צדקה ממני, ולכן כולנו נקראים יהודים על שם יהודה בנו של יעקב אבינו, כי יהודה הודה ולא בוש במעשה תמר.

וכן אנו רואים בתורה, שבשעה שפרעה גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו עמד עמרם וגירש את אשתו, באה בתו הקטנה ואמרה - אבא, גזרתך קשה יותר משל פרעה, שפרעה גזר רק על הזכרים ואתה גזרת גם על הזכרים וגם על הנקבות, אמר לה - בתי, את צודקת ואני טעיתי, עמד והחזיר את יוכבד, ומכיוון שהודה על הטעות שלו זכה ונולד ממנו משה רבינו.

מים גנובים ימתקו

"המן העץ אשר ציויתיך לבלתי אכול ממנו אכלת" (ג, יא) במגילת אסתר נאמר שהמן הרשע אמר "וכל זה איננו שווה לי, בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך", ואף על פי שכל העולם היו משתחווים להמן הרשע ומכבדים אותו כבוד גדול מאוד, בגלל אדם אחד שלא כרע ולא השתחווה אמר המן "כל זה איננו שווה לי", ואמרו רבותינו ז"ל שאין דבר בעולם שלא רמוז בתורה, והגמרא במסכת חולין (דף קלט ע"ב) שואלת המן מן התורה מנין? איפה רמוז בתורה על המן הרשע? ומתרצת הגמרא שנאמר בתורה שהקב"ה שאל את אדם הראשון על עץ הדעת (ג, יא) "המן העץ אשר ציויתיך לבלתי אכול ממנו אכלת".

ולכאורה צריך להבין איך לומדים מהפסוק 'המן העץ' את העניין של המן, שהרי הפסוק מדבר בכלל על עץ הדעת שאכל אדם הראשון? אלא מבארים רבז"ל שנאמר במגילה שהמן כינס את כל אוהביו, ויספר להם את כבוד עושרו ורוב בניו וכל אשר גילה לו המלך, וכל זה איננו שווה לו מכיוון שמרדכי היהודי לא כורע ולא משתחווה אליו, ואם נתבונן בפסוק רואים אנו שהמן הרשע אף על פי שהיה לו כל טוב ולא היה חסר לו שום דבר, בכל זאת מחמת שמרדכי היהודי לא כורע ולא משתחווה לפניו כל העושר וכל הנכסים וכל הכבוד לא שווה עבורו כלום, רואים אנו שהטבע של האדם תמיד הוא להסתכל על מה שאין לו ולא על מה שיש לו, ולכן תמיד ירגיש חסרון ושאין לו כלום מכיוון שחסר לו עוד קצת כסף עוד קצת כבוד.

ועניין זה מצאנו אצל אדם הראשון, שהקב"ה נתן לאדם הראשון כל טוב שבעולם כל הטוב שבגן עדן כל העידונים שבעולם, ורק דבר אחד ביקש ממנו שלא יאכל מעץ הדעת, ובכל זאת אדם הראשון לא נח עד שאכל מעץ הדעת, והוא מה שאומרת הגמרא בחולין, המן מן התורה מנין? כלומר איפה מצאנו בתורה מידה זו שמצאנו אצל המן שהיה לו כל טוב שבעולם וכשחסר לו משהו קטן בכל זאת הרגיש שאין לו כלום? ומשיבה

הגמרא שנאמר המן העץ, שמצאנו אצל אדם הראשון שאפילו שהיה לו כל טוב שבעולם בגן עדן, בכל זאת לא היה יכול לשבת במנוחה עד שיאכל מעץ הדעת.

ויש באדם תכונה שדווקא מה שאין לו ומה שאסור לו אליו הנפש שלו משתוקקת, והוא שאמר שלמה המלך בחכמתו, (ט, יז) "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם", אדם רוצה את מה שאין לו, דווקא מים שהם גנובים הוא מרגיש שהם מתוקים.

ואמרו חז"ל שבשעה שאדם יהיה שמח בחלקו תהיה לו ברכה, אבל אם לא שמח בחלקו אף פעם לא תהיה לו ברכה.

מהי קללת הנחש?

"ויאמר ה' אלוקים אל הנחש, כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך" (ג, יד)

בפרשת השבוע נאמר שהקב"ה קילל את הנחש ואמר לו (ג, יד) "ויאמר ה' אלוקים אל הנחש, כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך".

ושואל רבינו החפץ חיים זצ"ל לכאורה הקללה שהתקלל בה הנחש צריכה ביאור, שהרי במה שאמר לו הקב"ה "ועפר תאכל כל ימי חייך" נראה לכאורה שזוהי ברכה ולא קללה, מכיוון שהרי בזה מובטח לנחש שלעולם לא יחסרו לו מזונותיו, שהרי בכל מקום העפר מזומן לו ללא עמל וללא שום טורח, כמאמר הגמרא במסכת יומא (דף עה ע"א) "עולה לגג מזונותיו עמו יורד מן הגג מזונותיו עמו".

אלא מבאר הרב החפץ חיים זצ"ל על פי דברי המכילתא "שאלו תלמידיו של רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה היה הקב"ה מוריד מן לעם ישראל במדבר בכל יום, ומדוע לא הוריד הקב"ה מן פעם אחת בשנה בשביל כל השנה? אמר להם רשב"י אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו בן יחיד והיה אוהב את בנו אהבה גדולה והיה נותן לו כל מחסורו, ופעם אחת בשנה היה נותן המלך לבנו סכום כסף גדול עבור פרנסתו במשך כל השנה, ולא היה

הבן מקביל פני אביו המלך אלא פעם אחת בשנה, מה עשה המלך קבע לו מזונותיו בכל יום וכך היה הבן מקביל פני אביו בכל יום, כך אם היה הקב"ה מוריד מן לעם ישראל פעם אחת בשנה, לא היו מתפללים לבורא עולם אלא רק פעם אחת בשנה, ולכך הקב"ה הוריד מן לעם ישראל בכל יום כדי שבכל יום יבקשו ויתפללו לקב"ה שיוריד להם מן.

רואים אנו שדווקא הקושי בטורח הפרנסה הוא ברכה, כיוון שעל ידיו נוצרת סיבה לבוא אל המלך בכל יום ולהתפלל ולבקש מהקב"ה מזונות ופרנסה, וכן מצאנו שגם בעלי החיים מבקשים את מזונותיהם מהקב"ה, כמו שאמר דוד המלך בספר תהילים (קד, כא) "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם", אבל הנחש שמזונותיו מצויים בכל עת ובכל מקום התקלל שאין לו את הזכות לבקש את מזונותיו מהקב"ה כמו שאר בעלי החיים.

הזוהר הק' אומר, שאדם שיש לו הכל ולא חסר לו כלום הוא סימן קללה, כיוון שיש בכך סימן שהקב"ה מואס בו, אדם יש לו זכות לבקש מבורא עולם, אדם עומד ומבקש מבורא עולם תן לי ברכה תן לי בריאות, אבל אדם שיש לו הכל הוא סימן שהקב"ה מואס בו, ואומר לו הקב"ה - אני לא רוצה את התפילה שלך.

אסור לדחוק את השעה

"ולאדם אמר, כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר ציויתיך לאמר לא תאכל ממנו, ארורה האדמה בעבורך בעיצבון תאכלנה כל ימי חייך" (ג, יז)

רבינו האר"י הקדוש כותב, דע לך שהפזיזות היא שורש הרע שבעולם שכל מה שאדם עושה בפזיזות הוא מביא לו צער והפסד גדול, הקב"ה ברא את אדם הראשון ביום שישי בצהריים, ואם האדם היה ממתין עוד שלוש שעות היתה נכנסת שבת קודש והיה אוכל מעץ הדעת בהיתר ולא היה מוות בעולם, ואדם הראשון מחמת הפזיזות לא המתין ולכן הביא קללה לעולם.

ומכאן למדו חז"ל שכל דבר יש את הזמן שלו ואסור לאדם לדחוק את השעה ואת את הקץ, וכך אומרים

רבותינו זיכרונם לברכה בגמרא במסכת עירובין (דף יג ע"ב) "כל הדוחק את השעה השעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחית מפניו הרבה", כי לפעמים האדם דוחק את השעה בריבוי השתדלויות והוא חושב שבזה הוא יחיש וימהר את גאולתו, ויכול להיות שיראה לו שהצליח להשיג את מבוקשו, אבל למעשה יתכן שבמעשיו אלו לא די שהוא לא קרב את גאולתו אלא אף הוא מרחיק את הברכה ממנו ומעכבה מלבוא, לכן הבוטח בה' יתברך ומשליך יהבו על בורא עולם ולא דוחק את השעה לא תתאחר ישועתו לבוא.

מפני שכל דבר בעולם יש לו את השעה ואת הזמן שלו, והקב"ה שומר לאדם את הברכה לזמן הטוב ביותר, ולכן אסור לאדם לדחוק את השעה שע"י שדוחק השעה ורוצה להקדים את המאוחר קרוב הוא להפסד.

וכל דבר שיהודי בא לעשות בעולם הזה, והוא רואה שיש לו עיכוב פעם ראשונה פעם שניה ופעם שלישית, סימן שמן השמים הדבר הזה לא ראוי בשבילך כעת, אבל אם האדם מתעקש כדי להשיג את הדבר הקב"ה נותן לו ובסוף הוא רואה שהיה זה לרעתו ויש לו צער והפסד מכך, ואומר רש"י שמי שמנסה להשיג דבר שרואה שיש בו עיכוב ובכל זאת הוא נלחם כדי להשיג את הדבר, בסוף באים לו עם הדבר שניסה להשיג הרבה צרות ובעיות.

החטא הגדול ביותר שעם ישראל עברו מימי עולם היה חטא העגל, ושורש החטא היה שכשראו העם כי בושש משה לרדת מן ההר מיד הלכו ועבדו עבודה זרה, שמכיוון שעם ישראל דחקו את השעה ולא המתינו עוד כמה שעות נכשלו בחטא העגל.

ובספר אוצר ישראל מסופר, שהיה אדם שהיו לו שני בנים וכשראה שמתקרב זמן פטירתו מן העולם, לקח את כל נכסיו וחלקם לשני חלקים ונתן לכל בן חצי מנכסיו, וכל אחד הלך והשקיע את כספו ועשו מסחר ושניהם הצליחו, ולאחר כמה שנים פתאום ראו שני הבנים שכל מה שמשקיעים הם מפסידים ומתחילים לאבד את הכל, האח הראשון כשראה כך הלך ומכר את כל נכסיו וקנה בהם כמה אבנים טובות

ויהלומים והטמינם בביתו, והלך ונעשה פועל פשוט והיה מתפרנס כדי מחייתו, אולם האח השני אע"פ שראה שהולך ומפסיד היה ממשיך במסחרו עד שהפסיד כל מה שהיה לו ונהיה עני ואביון, אחרי כמה שנים האח הראשון הלך בדרך ומצא מטבע אחד ולמחרת שוב מצא עוד מטבע, אמר - זה סימן מן השמים שהשעה מאירה לי פנים, הגיע הזמן שאחזור לעשות מסחר, הלך ולקח את אותם אבנים טובות ויהלומים שהטמין ועשה בהם מסחר וחזר לעשירותו.

ואומרים רז"ל ממעשה הזה אנו למדים שאם האדם רואה שהשעה דוחקתו אל ידחוק את השעה אלא ימתין, ואם ח"ו דוחק את השעה הוא יכול לאבד הרבה טובה, כי כל דבר יש לו את הזמן והשעה הטובה בשבילו כי לא כל הזמנים שווים, ולכן אמרו חז"ל אדם צריך לעשות השתדלות בכל דבר בעולם הזה כדי שיצליח, כמו שדרשו על הפסוק (דברים טו, יח) "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה", על ידי שאדם עושה השתדלות יש לברכה על מה לחול, אבל האדם צריך לעשות רק השתדלות ואם רואה שבעניין מסוים שהוא משתדל בו יש הרבה עיכובים אל יתעקש, כי גם האדם לא יודע מה באמת טוב בשבילו וגם מה שנראה לו טוב יכול להיות שבאמת אין הדבר טוב עבורו כעת, ולכן אם רואה שיש לו באותו עניין הרבה עיכובים אל ידחוק את השעה.

שלמה המלך אומר (קהלת ג, ב) "עת ללדת ועת למות", שכל דבר יש לו את הזמן שלו ואדם לא יכול להקדים את המאוחר ולא לאחר את המוקדם, וגם אם יצליח אין הדבר לטובתו כי הוא דוחק את השעה.

הגמרא בסוף מסכת ברכות (דף סד ע"א) מספרת על שני צדיקים רבה ורב יוסף, וכשהגיע הזמן למנות ראש ישיבה לא ידעו את מי עדיף למנות, את רבה שהיה עוקר הרים בפלפולו, או רב יוסף שהיה בקי בכל התורה כולה, ושלחו את השאלה הזו לפני רבני ארץ ישראל ושלחו להם בתשובה שימנו את רב יוסף אבל רב יוסף לא קיבל עליו את המינוי, משום שאמרו לו החוזים בכוכבים שתקופת כהונתו כראש ישיבה תארך רק שנתיים ולאחר מכן ייפטר מן העולם

[וביאר הגאון מווילנא שהחוזים בכוכבים פנו אליו מיוזמתם ואמרו לו זאת, אבל הוא לא פנה אליהם שהרי אסור לשאול בכוכבים], ולכן המתין שרבה ימלוך עשרים שנה ורק לאחר מכן קיבל את התפקיד לעוד שנתיים, ואם היה דוחק את השעה ונעשה ראש ישיבה היה נפטר לאחר שנתיים אבל בגלל שלא דחק את השעה זכה לחיות עוד 22 שנה.

והוא פירוש הכתוב (משלי י, כב) "ברכת ה' היא תעשיר, ולא יוסיף עצב עמה", שבשעה שאדם משיג דבר מה בכוח ההתעקשות והפצרות מרובות, הרי הדבר בא כרוך בעצב וביגון, אך כאשר חפצו ניתן לו על ידי "ברכת ה'" שאין לה קץ וגבול, או אז "ולא יוסיף עצב עמה" - טובתו תהיה שלמה, והוא יוכל ליהנות הימנה מתוך בריאות הגוף והנפש, כששום דבר אחר לא נגרע ממנו משום כך, וזה כלל גדול מאוד - כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחית מפניו.

לפני שלוש מאות שנה היה צדיק גדול שקראו לו רבי מאיר מפרמישלן, והיה יהודי שהיה עשיר גדול והיה מחזיק את הישיבה של רבי מאיר ולא היו לו ילדים, שנה אחת בראש השנה בא לרבי מאיר וביקש ממנו שיגזור שהשנה יהיה לו בן, אמר לו הרב - עדיין לא הגיע הזמן, וכך המתין עד שנה הבאה בראש השנה ושוב בא אותו יהודי בבקשתו לזכות לזרע של קיימא, ושוב אמר לו הרב - טרם הגיע הזמן.

כשראה כך עזב את הרב ועבר לליז'ענסק ובא לבית הנועם אלימלך בערב חג הסוכות וביקש להתארח אצל הרב, אמרה לו הרבנית - אין כלום ואפילו סוכה אין לנו, הלך ובנה סוכה וקנה בהרווחה את כל צרכי החג, ובליל חג הסוכות ראה הצדיק איך הכל ערוך הכל מוכן ואמרה הרבנית לרבי אלימלך - היהודי הזה הוא עשה הכל כדי שתהיה לנו שמחה בחג, קרא לו רבי אלימלך ואמר לו - מה תרצה שאברך אותך? אמר לו - רבי, אין לי ילדים שהרב יגזור שהשנה יהיה לי בן, א"ל רבי אלימלך ברוח קדשו - אבל הרי רבי מאיר מפרמישלן אמר לך שעדיין לא הגיע הזמן? אמר לו - אעפ"כ שהרב יגזור, והרב גזר ושנה אחר כך נולד

לו בן ובא לרבי אלימלך ואמר לו - הרב יהיה הסנדק, וכשהגיעה הברית פתאום נפטר התינוק רח"ל, ואותו יהודי חזר לרבו רבי מאיר מפרמישלן, וכשחזר אמר לו רבי מאיר - וכי לא אמרתי לך שלא לדחוק את השעה?

והכלל הוא שמהרגע שאדם התפלל ועשה השתדלות, עליו להשאיר את כל השאר לבורא עולם.

מידת הקנאה

"ואל קין ואל מנחתו לא שעה, וייחר לקין מאד ויפלו פניו" (ד, ה) כותב המדרש בפרשת השבוע, שיש מידה אחת שהיא הקשה ביותר מכל המידות הרעות וזו מידת הקנאה, ששלמה המלך אומר בשיר השירים (ח, ו) "קשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש", קשה יותר מהגיהינום, וכן אומרת המשנה במסכת אבות (ד, כא) "הקנאה התאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם".

מפסיד גם את מה שיש בידו

אומרת הגמרא במסכת סוטה (דף ט ע"א) "כל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוטלין הימנו, וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו נטלוהו ממנו, אמר הקב"ה - אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו (בראשית ג, יד) ארור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה, אני אמרתי יהלך בקומה זקופה עכשיו על גחונו ילך, אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם עכשיו עפר יאכל, הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה, עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה, וכן מצינו בקין וקרח ובלעם ודואג ואחיתופל וגיחזי ואבשלום ואדוניהו ועוזיהו והמן, שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם, מה שביקשו לא ניתן להם ומה שבידם נטלוהו מהם".

וידוע שהקנאה הראשונה שהייתה בעולם היא הקנאה שבין קין והבל, קין היה עובד אדמה וכל האדמות בעולם היו שלו, ולעומתו הבל היה רועה צאן, ושניהם הקריבו קרבן לה' אלא שקין הביא מהפירות הפחותים מנחה לה' והבל הביא מהמובחר שבצאנו, והשם יתברך קיבל את

מנחת הבל ואת מנחתו קין לא קיבל, וכשראה כך קין נכנסה בליבו קנאה עד שקם והרג את הבל אחיו, והקב"ה קיללו "נע ונד תהיה בארץ" ולכל זאת גרמה הקנאה.

הכח המניע את הבריאה הוא כח הקנאה, וכמו שכותב רבי משה חיים לוצאטו בספרו הקדוש מסילת ישרים (פרק יא), "ולולי זה, כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערוותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והייתה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתייגע להעשיר כלל, אלא שלבלתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו מכניס עצמו בעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו.

המדרש אומר שכשמשה רבנו ביקש מהקב"ה להיכנס לארץ ישראל, אמר לו הקב"ה - אי אפשר, יהושע צריך להכניס את בני ישראל לארץ והוא צריך להיות המנהיג, אמר משה לקב"ה - אני מוכן שיהושע יהיה המנהיג ואני אהיה אדם פשוט, אמר לו הקב"ה - בא ונעשה ניסיון, הקב"ה קרא ליהושע ויהושע נכנס לאהל מועד לתוך המשכן ועמוד הענן כיסה את האהל ומשה רבנו נשאר בחוץ, וכשיצא יהושע שאלו משה רבנו - מה אמר לך הקב"ה? אמר לו יהושע - ארבעים שנה כשאתה נכנסת ועמוד הענן כיסה אותך, וכי מעולם שאלתי אותך מה אמר לך הקב"ה? באותה שעה אמר משה רבנו - עדיף מאה מיתות ולא קנאה אחת, וקיבל על עצמו לא להיכנס לארץ ישראל.

ואם כך אצל משה רבינו אדון הנביאים, שעליו העיד הקב"ה (במדבר יב, ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", וודאי שאצל אנשים אחרים מידת הקנאה תעביר אותם על דעתם ועל דעת קונם.

על כן אמרו רבותינו זיכרונם לברכה (אבות ד, כא) הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. והזהירונו (שם ו, ד) אל תבקש גדולה ואל תחמוד כבוד. כמה הם שמתענים ברעב וישפילו את עצמם להתפרנס מן הצדקה ולא יתעסקו במלאכה שלא תהיה מכובדת בעיניהם מיראתם פן ימעט כבודם. היש לך הוללות גדול מזה? ויותר ירצו בבטלה המביאה לידי שעמום ולידי זימה ולידי גזל

ולידי כל גופי עברות שלא להשפיל מעלתם ולהבזות כבודם המדומה... החכם מכל אדם אומר בקהלת (ד, ד) "וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח".

וכתב רבי אברהם אבן עזרא, שמי שיש בו קנאה יש לו חסרון באמונה, כי אחד מיסודות האמונה הוא שאין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה.

גם לי גם לך לא יהיה

מספר הנביא בספר מלכים (א, ג, טז), "אז תבאנה שתים נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו: ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדו אין זר אתנו בבית זולתי שתים אנחנו בבית: וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי: ואקם בבקר להיניק את בני והנה מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי: ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרו: ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו: וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלוקים בקרבו לעשות משפט".

וצריך להבין שגם אם נאמר שידע שלמה המלך ברוחב חוכמתו שהאם האמיתית לא תיתן לרצוח את בנה, אולם מנין ידע שהאם הגנבת תיתן יד לרצח, אולי שתיהן לא היו מסכימות לפסק הנורא של "גזורו"?

אלא ששלמה שאל את עצמו מדוע

שאשה תגנוב ילד שאינו שלה? והגיע למסקנה שהאם האנוכית תהיה מוכנה למסור את נפשה לעמול קשה בטיפול בילד שאינו שלה, להתמסר אליו, לקום אליו בלילה, לטפחו ולגדלו, ולבסוף אף להוריש לו את ממונה, וכל כך בהכרח משום שיצרה הרע הסיתה לומר - לשנינו היה ילד, כעת לי אין ולחברתי יש? היא מוכנה לשאת בכל העמל הנ"ל ובלבד שלחברתה לא יהיה! אין לי ברירה ואני אגדלו, אך העיקר שלה לא יהיה. מכאן שעיקר ההסתה של היצר הרע היא שלשני לא יהיה! ומזה הסיק שלמה שבוודאי אם תעלה הצעה של 'גם לי גם לך לא יהיה' אם כזו תסכים, גם לפסק של "גזורו", הלא בכך תרוויח כפליים, לחברתה אין ילד והיא אינה צריכה לטפל בילד...

ורואים מכאן לאילו תהומות יכולה להוביל את האדם מידת הקנאה, שהיא המידה הגרועה ביותר שיכולה להיות לאדם עד שיכולה להוציאו מן העולם, ולא עוד אלא שהקנאה מרקבת את עצמותיו של האדם בקבר, וכמו שכתוב (משלי יד, ל) "ורקב עצמות קנאה".

קנאת סופרים תרבה חכמה

אבל יש קנאה אחת שהיא טובה, וכמו שאומרת הגמרא במסכת בבא בתרא (דף כא ע"א) "קנאת סופרים תרבה חכמה", שכשהקנאה מובילה את האדם להתמיד בלימודיו ולהתקרב לקב"ה הרי שזו מידה טובה שיש להחזיק בה, ואל לו לאדם ל'הסתפק במועט' בעבודת ה'.

יהי רצון שעם תחילת התורה, נזכה כולנו להתחזק בלימוד התורה ובקיום מצוותיה, ולהתרחק מהקנאה הפסולה. אמן כן יהי רצון.

מוסדות התורה והחסד "בית מאיר"

השיעור השבועי

מפי מורינו ורבינו בנם של קדושים האדמו"ר

הרב
שמואל שמעון טולידאנו
שליט"א

שיתקיים בעזרת ה' יתברך
במוסדות התורה והחסד **בית מאיר**
רחוב העצמאות 39 רובע סיטי אשדוד
ביום שלישי ל' תשרי 25.10.22
בשעה 20:45 בדיוק

הציבור מוזמן להשתתף